

Wyrok z dnia 21 stycznia 2005 r., I CK 505/04

Walne zgromadzenie może odwołać członka rady nadzorczej wybranego w głosowaniu grupami. Taki rodzaj głosowania nie wyłącza ponownych wyborów do rady nadzorczej przy zastosowaniu art. 358 § 1 i 2 k.s.h.

Sędzia SN Józef Frąckowiak (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Skarbu Państwa – Ministra Skarbu Państwa przeciwko "W.N. »P.«", S.A. w W. o uchylenie uchwał zwyczajnego walnego zgromadzenia akcjonariuszy, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 21 stycznia 2005 r. kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30 marca 2004 r.

oddalił kasację i zasądził od "W.N. »P.«", S.A. w W. na rzecz Skarbu Państwa – Ministra Skarbu Państwa kwotę 270 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powód Skarb Państwa, reprezentowany przez Ministra Skarbu Państwa, wniósł o uchylenie dwóch uchwał podjętych w dniu 18 czerwca 2002 r. przez zwyczajne walne zgromadzenie akcjonariuszy pozwanej spółki, działającej pod firmą "W.N. »P.«" S.A. z siedzibą w W., a mianowicie uchwały nr 29 w sprawie powołania Philipa W. T. na członka rady nadzorczej oraz uchwały nr 30 w sprawie powołania na członka tej rady Grzegorza M. Według twierdzeń pozwu uchwały te są sprzeczne ze statutem spółki oraz godzą w jej interes, gdyż ustalają nieprawidłowy skład rady nadzorczej, a tym samym powodują, że czynności podejmowane przez ten organ są nieważne.

Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2003 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia faktyczne oraz oceny prawne.

Statut pozwanej spółki stanowi w § 32 ust. 2 pkt 3, że tak długo, jak Skarb Państwa będzie akcjonariuszem posiadającym akcje imienne, będzie uprawniony do powoływania i odwoływania jednego członka jej rady nadzorczej. Walne zgromadzenie akcjonariuszy pozwanej dokonało dnia 24 kwietnia 2001 r. wyboru rady nadzorczej w drodze głosowania oddzielnymi grupami, przy czym dwie grupy wybrały dwóch członków rady nadzorczej, a pozostałych ośmiu członków rady, w tym przedstawiciela Skarbu Państwa, wybrali pozostali akcjonariusze, stosownie do przepisu art. 385 § 6 k.s.h.

Dnia 30 listopada 2001 r. walne zgromadzenie akcjonariuszy odwołało dwóch członków rady nadzorczej, w tym przedstawiciela Skarbu Państwa, i powołało na ich miejsce dwóch nowych członków rady. W piśmie z dnia 25 kwietnia 2002 r. Minister Skarbu Państwa oświadczył, że na podstawie postanowienia § 32 ust. 2 pkt 3 statutu, powołuje swojego reprezentanta do składu rady nadzorczej. Zarząd pozwanej spółki w piśmie z dnia 8 maja 2002 r. stwierdził, że to powołanie nie może być uwzględnione, gdyż rada nadzorcza działa w pełnym składzie.

Kolejnych zmian w radzie nadzorczej walne zgromadzenie akcjonariuszy pozwanej spółki dokonało w dniu 18 czerwca 2002 r., podejmując uchwały nr 27 i 28 o odwołaniu dwóch członków rady (Desmond C. i George S.) oraz powołaniu w ich miejsce zaskarżonymi uchwałami nr 29 i 30 dwóch nowych członków rady (Philipa W. T. i Grzegorza M.). Osoby odwołane z rady w dniu 18 czerwca 2002 r. były powołane uchwałą nadzwyczajnego walnego zgromadzenia akcjonariuszy z dnia 24 kwietnia 2001 r.

Sąd Okręgowy wskazał, że walne zgromadzenie akcjonariuszy działające w dniu 18 czerwca 2001 r. było kompetentne do powołania Philipa W. T. i Grzegorza M. na członków rady na podstawie postanowienia § 32 ust. 2 pkt 4 statutu, w myśl którego walne zgromadzenie akcjonariuszy jest uprawnione do powoływania i odwoływania tych członków rady nadzorczej, którzy nie są do niej powoływani przez poszczególnych akcjonariuszy. Powołanie uchwałami nr 29 i 30 nowych członków rady nadzorczej nie kolidowało z § 32 ust. 2 pkt 3 statutu, gdyż nie byli oni powołani w miejsce członka rady nadzorczej reprezentującego Skarb Państwa. Członka

reprezentującego Skarb Państwa walne zgromadzenie akcjonariuszy odwołało skutecznie uchwałą z dnia 30 listopada 2001 r., której powód nie zaskarżył.

Pismem z dnia 25 kwietnia 2002 r. powód nie mógł skutecznie powołać do rady wskazanej w tym piśmie osoby, ponieważ wszystkie mandaty w radzie nadzorczej były w tym czasie obsadzone. Z tych względów, w ocenie Sądu pierwszej instancji, powód nie wykazał, aby zaskarżone uchwały bezpośrednio naruszały którekolwiek z postanowień statutu spółki bądź miały na celu pokrzywdzenie akcjonariusza, a tym samym nie ma przesłanek do uwzględnienia powództwa na podstawie art. 422 § 1 k.s.h.

Apelację, w której powód zarzucił niewłaściwe zastosowanie § 32 ust. 2 pkt 3 statutu pozwanej spółki, naruszenie przepisów prawa materialnego przez niezastosowanie art. 385 § 1 k.s.h. oraz nierozpoznanie istoty sprawy, Sąd Apelacyjny uznał za uzasadnioną. Podkreślił, że w okresie, w którym były podejmowane wskazane uchwały, powodowi przysługiwało – stosownie do § 32 ust. 2 pkt 3 statutu spółki w związku z art. 354 § 1 k.s.h. – uprawnienie osobiste do powoływania i odwoływania jednego spośród dziesięciu członków rady nadzorczej pozwanej spółki.

Z prawa do powoływania jednego członka rady nadzorczej powód nie mógł jednak skorzystać przy powoływaniu rady w dniu 24 kwietnia 2001 r. Powołanie rady nadzorczej przez walne zgromadzenie akcjonariuszy pozwanej spółki nastąpiło w tym dniu w drodze głosowania grupami, w wyniku którego dwa mandaty w radzie zostały obsadzone przez utworzone dwie grupy, czyli na podstawie art. 385 § 5 k.s.h., a pozostałe mandaty w drodze głosowania wszystkich akcjonariuszy, których głosy nie zostały oddane przy wyborze członków rady nadzorczej, wybieranych w drodze głosowania oddzielnymi grupami, tj. zgodnie z art. 385 § 6 k.s.h. Jak wynika z art. 385 § 3 i 4 k.s.h., w razie skutecznego zgłoszenia wniosku o wybór rady nadzorczej grupami, co miało miejsce podczas walnego zgromadzenia akcjonariuszy w dniu 24 kwietnia 2001 r., akcjonariusz zostaje pozbawiony możliwości osobistego powoływania i odwoływania członka rady nadzorczej, gdyż takie uprawnienie zachowuje wtedy tylko podmiot, który zgodnie z upoważnieniem zawartym w odrębnej ustawie może powoływać członków rady nadzorczej. Wobec tego nie ma podstaw, aby do wyborów członków rady nadzorczej, których mandaty nie zostały obsadzone w drodze wyboru grupami, nie stosować przewidzianego w art. 385 § 6 k.s.h. sposobu wyboru rady. W konsekwencji, wbrew odmiennej opinii

powoda, pozostałych członków rady nadzorczej mogli skutecznie wybrać akcjonariusze nie biorący udziału w głosowaniu, gdyż powodowi nie przysługiwało uprawnienie do powołania jednego członka rady jako uprawnienie wynikające ze statutu, a nie z przepisów odrębnej ustawy.

W opinii Sądu Apelacyjnego, przepisy kodeksu spółek handlowych nie wyposażają grupy utworzonej dla wyboru członka rady nadzorczej w trwałe cechy organu ani nie stabilizują jej w sposób, który pozwoliłby na dokonywanie następco czynności w stosunku do wybranych uprzednio członków, czy też podejmowania dalszych czynności w związku z wyborami członków rady. Przepisy art. 385 § 3-9 k.s.h. określają tylko szczególny przypadek powołania rady nadzorczej przez walne zgromadzenie akcjonariuszy i precyzują szczególną technikę tego wyboru. Zastosowanie ich wyczerpuje się w dokonaniu zgodnie z nimi wyboru członków rady. Nie można przy tym uznać, aby przytoczone przepisy skutkowały wyłączeniem na przyszłość przewidzianego w statucie sposobu powoływania i odwoływania członków rady nadzorczej.

Mając na względzie powyższe ustalenia, Sąd Apelacyjny uznał, że w czasie walnego zgromadzenia pozwanej spółki, które odbyło się dnia 18 czerwca 2002 r., wszyscy członkowie rady nadzorczej byli powołani przez walne zgromadzenie akcjonariuszy, przy czym ośmiu z nich było wybranych dnia 24 kwietnia 2001 r. przez walne zgromadzenie akcjonariuszy, w tym także w drodze głosowania grupami, a dwóch powołało do rady walne zgromadzenie akcjonariuszy w dniu 30 listopada 2001 r. W tej sytuacji odwołanie przez walne zgromadzenie akcjonariuszy, w dniu 18 czerwca 2002 r. dwóch osób z funkcji członka rady nadzorczej doprowadziło do tego, że w skład rady wchodziło osiem osób powołanych przez walne zgromadzenie akcjonariuszy. Skoro więc ośmiu członków rady nadzorczej było powołanych przez walne zgromadzenie akcjonariuszy, a rada nadzorcza składała się z dziesięciu osób, to – w świetle § 32 ust. 2 statutu – walne zgromadzenie akcjonariuszy nie było uprawnione w dniu 18 czerwca 2002 r. do powołania w miejsce odwołanych dwóch nowych osób do tej rady. Zgodnie z § 32 ust. 2 pkt 3 statutu, uprawnienie do powołania jednego członka rady nadzorczej przysługiwało Skarbowi Państwa, a spółka nie miała zgody powoda na rezygnację z wykonywania tego uprawnienia i nie zgłoszono żądania akcjonariuszy o wybór członków rady nadzorczej przez walne zgromadzenie akcjonariuszy w drodze głosowania grupami. (...)

Skoro więc uchwały nr 29 i 30 zostały podjęte z naruszeniem wyżej wskazanych postanowień statutu, to żądanie powoda uchylecia tych uchwał jako sprzecznych ze statutem znajduje uzasadnienie w art. 422 § 1 k.s.h. Sprzeczność uchwały ze statutem zachodzi bowiem nie tylko wtedy, gdy treść uchwały narusza postanowienia statutu, lecz również wówczas, gdy samo podjęcie uchwały jest niezgodne z postanowieniami statutu. Zaskarżone uchwały miały na celu pokrzywdzenie powoda, ponieważ ich podjęcie prowadziło do wyłączenia wykonywania przez niego uprawnień osobistego. Mając to na względzie, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i uchylił zaskarżone uchwały na podstawie art. 422 § 1 k.s.h.

W kasacji pozwana spółka zarzuciła naruszenie art. 385 § 1 i § 3-9 k.s.h. przez błędną wykładnię oraz art. 20 k.s.h. przez przyjęcie, że Skarb Państwa ma pierwszeństwo w wykonywaniu uprawnień osobistych przed innymi akcjonariuszami, a także naruszenie art. 422 § 1 k.s.h. przez przyjęcie, iż podjęcie przez walne zgromadzenie pozwanej spółki zaskarżonych uchwał było sprzeczne ze statutem spółki i miało na celu pokrzywdzenie akcjonariuszy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Chociaż w literaturze nie ma zgodności co do skutków, jakie pociąga za sobą wybór członków rady nadzorczej grupami, to wykładnia przepisów art. 385 § 1 i § 3-9 k.s.h. przyjęta przez Sąd Apelacyjny nie nasuwa zastrzeżeń. Należy zwrócić uwagę, że wykładania językowa wspomnianych przepisów wskazuje, iż ustawodawca uregulował w zasadzie tylko wybór członka rady nadzorczej przez utworzoną w tym celu grupę. W art. 385 k.s.h. uregulowano warunki, w których może dojść do wyboru członków rady nadzorczej grupami (§ 3), ograniczenie wyboru grupami (§ 4), sposób tworzenia grup, które będą mogły dokonać wyboru oraz sposób wyboru tych członków rady, których nie będzie można wybrać w drodze głosowania grupami (§ 5, 6 i 9), a także skutki wybrania lub niewybrania chociaż jednego członka rady w drodze głosowania grupami (§ 7 i 8). Jak wynika z tego wyliczenia, poza samym wyborem członków rady nadzorczej w drodze głosowania grupami brak jakiegokolwiek wzmianki na temat funkcjonowania grupy po dokonaniu wyboru. Wprawdzie z art. 390 § 2 k.s.h. wynika, że każda grupa, która została utworzona dla wyboru członka rady ma prawo delegować jednego spośród wybranych przez siebie członków do stałego indywidualnego wykonywania czynności nadzorczych, ale przepis ten dotyczy tylko tego jednego uprawnienia. W

szczegółności podkreślić należy, że przepisy dotyczące wyboru rady nadzorczej grupami nie zawierają żadnej wzmianki na temat możliwości odwoływania członka rady nadzorczej wybranego przez daną grupę akcjonariuszy. W konsekwencji uznać trzeba, że wykładnia językowa uprawnia tylko do stwierdzenia, że grupa powołana zgodnie z art. 385 § 5 k.s.h. może dokonać wyboru członka rady oraz ewentualnie delegować go do stałego indywidualnego wykonywania czynności nadzorczych.

Ogólne zasady dotyczące powoływania i odwoływania członków rady nadzorczej zostały zawarte w art. 385 k.s.h., w dwóch pierwszych paragrafach, a dopiero w dalszych paragrafach oraz w art. 390 § 2 k.s.h., jako wyjątek, ustalone zostały zasady wyboru członków rady nadzorczej grupami oraz ich delegowania do wykonywania stałego indywidualnego nadzoru. Z wykładni systemowej wynika więc wyraźny wniosek, że jeżeli określona kwestia dotycząca funkcjonowania rady nadzorczej nie jest uregulowana w przepisach stanowiących wyjątek od ogólnych zasad ustalonych w art. 385 § 1 i § 2 k.s.h., to należy szukać rozwiązania w tych zasadach, gdyż brak podstaw do rozszerzającej wykładni wyjątkowej regulacji dotyczącej wyboru rady nadzorczej grupami.

Za przedstawionym sposobem interpretacji art. 385 k.s.h. przemawiają również ważne względy funkcjonalne. Grupa utworzona dla wyboru członka rady nadzorczej jest możliwa do zidentyfikowania w chwili, gdy została utworzona na walnym zgromadzeniu. Jeżeli tak wybrana rada działa przez pewien czas, utworzenie takiej samej grupy dla – przykładowo – odwołania członka rady wybranego przez nią napotkać może na przeszkody trudne do przezwyciężenia. Trudności te są szczególnie widoczne w spółkach o wielkiej liczbie akcjonariuszy i zmiennym składzie.

Stabilizowanie uprawnień grupy sformułowanej dla wyboru członka rady nadzorczej nie służy też rozwojowi współpracy pomiędzy wszystkim akcjonariuszami. Zwolennicy przyznawania takich dodatkowych uprawnień wspomnianej grupie najczęściej posługują się właśnie argumentacją funkcjonalną. Ich zdaniem, o odwołaniu członka rady nadzorczej powołanego do rady przez grupę powinna decydować ta sama grupa, a nie walne zgromadzenie, gdyż dopuszczenie w tym zakresie kompetencji walnego zgromadzenia spowodowałoby niezwłoczne odwołanie członka rady powołanego do niej przez grupę. Nie może to być jednak argument decydujący, gdyż z art. 385 k.s.h. wynika, że grupa nie ma uprawnienia

do odwołania takiego członka rady; nie ma też potrzeby, aby takie uprawnienie przyznawać grupie.

Przepisy o spółce akcyjnej są oparte na założeniu, że władza w spółce należy do tych akcjonariuszy, którzy mają w niej większościowy udział w kapitale zakładowym i tylko dla zachowania niezbędnej równowagi ustawodawca chroni także w pewnym zakresie uzasadnione interesy mniejszości. Nie może jednak być tak, że mniejszość trwale uzyskuje przewagę w spółce nad większościami udziałowcami, dlatego, jeżeli po wyborze członka rady grupami na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy wyłoni się bezwzględna większość akcjonariuszy, która zdoła go odwołać, pozostaje ponowne zgłoszenie wniosku o wybór członków rady grupami. Ustawodawca daje więc tylko grupie możliwość wyboru członka rady, nie zaś prawo odwołania go, gdyż w ten sposób zachowana zostaje kontrola większości akcjonariuszy nad funkcjonowaniem rady. Z drugiej strony, jeżeli akcjonariusze są na tyle podzieleni, że nie mogą wyłonić bezwzględnej większości dla odwołania członka rady wybranego w głosowaniu grupami, pozostaje współdziałanie poszczególnych członków rady wybranych w ten sposób, do czasu pojawienia się w tej spółce większości zdolnej do odwołania ich i wyboru w to miejsce nowych. Także więc wykładnia funkcjonalna art. 385 k.s.h. prowadzi do wniosku, że brak podstaw dla przyznawania grupie powołanej do wyboru członka rady nadzorczej innych uprawnień, niż tylko wyrażnie przyznanych w tym przepisie oraz w art. 390 § 2 k.s.h.

Dokonana analiza prowadzi do wniosku, że po wyborze członków rady nadzorczej grupami nie gaśnie prawo walnego zgromadzenia do odwołania takiego członka rady, a w razie ponownego wyboru, gdy nie zgłoszono wniosku o wybór rady grupami, do powołania członków rady ma zastosowanie art. 385 § 1 i 2 k.s.h. Trafnie zatem Sąd Apelacyjny uznał, że przepisy kodeksu spółek handlowych nie stabilizują sytuacji członków rady wybranej grupami i nie wyłączają działania dwu podstawowych zasad dotyczących wyboru członków rady nadzorczej.

W konsekwencji należy uznać, że walne zgromadzenie może odwołać członka rady nadzorczej wybranego w trybie przewidzianym w art. 385 § 6 k.s.h. oraz przy wyborze na jego miejsce innej osoby zastosowanie ma również tryb powoływania członków rady nadzorczej przewidziany w statucie. Wobec wyboru członków rady nadzorczej na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy pozwanej spółki w dniu 18 czerwca 2004 r. walne zgromadzenie nie mogło wybrać dwu członków rady, gdyż

zgodnie ze statutem prawo powołania jednego członka rady przysługiwało powodowemu akcjonariuszowi, tj. Skarbowi Państwa.

Przyjmując, że Sąd Apelacyjny dokonał trafnej wykładni art. 385 k.s.h., nie można także uznać za zasadny zarzut naruszenia art. 422 § 1 k.s.h., skoro bowiem powód miał, wynikające ze statutu pozwanej spółki, prawo do powołania jednego członka rady, to podjęcie zaskarżonych uchwał bez ustalenia, czy rezygnuje on z tego uprawnienia, naruszało statut. Z art. 385 § 2 k.s.h. wynika wyraźnie, że walne zgromadzenie powołuje członków rady nadzorczej tylko jeżeli w statucie nie został wskazany inny sposób ich powołania do rady. Tym samym zaskarżone uchwały, pozbawiając powoda możliwości realizacji jego statutowych uprawnień, godziły w jego prawnie chroniony interes, czyli miały na celu pokrzywdzenie powoda. (...)

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy oddalił kasację jako niezasadną (art. 393¹² k.p.c.).